

MINISTER FIGL NI DRŽAL DANE BESEDE

Kako rešuje Avstrija vprašanje narodnih manjšin

Grožnje vojnega ministra Grafa - Nezaslišana zloraba krščanskih načel

Dunajska vlada se je, kakor beremo, na-
posled odločila, da začne izpolnjevati ob-
veznosti, ki jih je s podpisom mirovne ali
tako imenovane Državne pogodbe dne 15.
maja 1955 vzela nase do Slovencev in Hrva-
tov, živečih na njenem ozemlju.

Avstrijsko in za njim ostalo nemško ča-
sopisje je namreč javilo, da so se ministri na
Dunaju zedinili predložiti parlamentu dva
zakonska osnutka: z enim naj bi se dokonč-
no uredilo manjšinsko šolstvo, z drugim pa
uzakonila uporaba materinskega jezika
manjšin na sodnih tleh.

Novica je naše koroške brate v prvem hi-
pu napolnila z zadovoljstvom. Naša dvolet-
na hórba, so si rekli, v kateri smo brez pre-
stanka zahtevali, naj avstrijska vlada že en-
krat začne izvajati manjšinske določbe Dr-
žavne pogodbe, se je navsezadnje le uspešno
zaključila.

Toda prvotno zadovoljstvo naših bratov je
na žalost kaj kmalu splahnelo in polastila
se jih je velika vznemirjenost, ki se širi se-
veda tudi med narodno zavedne Slovence on-
kraj avstrijskih meja.

ZAKAJ SO SLOVENC
NEZADOVOLJNI

Prva sumljiva stvar je že bila, da je dunaj-
ska vlada sestavila zakonska načrta, ne da
bi bila prej zaslišala mišljenje zastopnikov
neposredno prizadetih manjšin. Medtem ko
pišemo, je njim besedilo osnutkov uradno še
nepoznano.

Pač pa poudarja avstrijsko časopisje, da
so se glede novih zakonov sporazumeli pred-
stavniki vladnih strank, se pravi zastopniki
večinskega naroda, med katerimi mrgoli za-
grizenih sovražnikov slovenskega ljudstva.
Z njimi so se torej sporazumeli. Nikomur
se pa ni zdelo potrebno govoriti obenem s
Slovenci in Hrvati, katerih se zakona edino
tičeta: saj gre za zaščito pravic manjšin in
ne vladajočih Nemcev. To je ravno tako, kot
da bi v sporu med delavci in kapitalističnim
podjetjem izločili iz pogajanj delavce ter
bi podjetniki na lastno pest določili, kak-
šne pravice pripadajo ali ne pripadajo na-
meščencem.

In to se je zgodilo, četudi je koroška de-
želna in ravno tako avstrijska osrednja vla-
da ponovno zagotovila zastopnikom Sloven-
cev, da jim bo vse osnutke prej predložila v
razmotrivanje.

NA VSE OSTALO SO POZABILI

Posebno glasno je to obljubil zunanji mi-
nister dr. Figl, ki je predsednik ministrske-
ga odbora za izvedbo manjšinskih določil
mirovne pogodbe. Dano besedo je mož, ka-
kor vidimo, požrl.

Dva neobjavljena osnutka urejata, kot re-
čeno, šolstvo in rabo materinskega jezika na
sodiščih. Vedeti pa je treba, da znameniti 7.
člen Državne pogodbe daje še druge pravice
narodnim manjšinam. Tako bi na narodno
mešanem ozemlju morali postati slovenščina
in hrvaščina v vseh državnih in pokrajini-
skih uradih poleg nemščine drugi uradni je-
zik. Vsi krajevni napisi bi morali biti dvo-
jezični.

Teh za narodne manjšine važnih stvari se
pa avstrijska vlada, kot vidimo, sploh ni še
lotila. Kriv je besen odpor nacionalistov, ka-
teri trpe naravnost peklenske muke, če za-
gledajo kjerkoli njim tuj napis ali slišijo v
uradu njim tuj jezik. Prav nič ne vpliva na-

nje pomislek, da gre za govorico tam že dol-
ga stoletja živečih domačinov in sodržavlja-
nov, ki plačujejo kot oni davke ter izvršuje-
jo kot oni vse ostale državljanske dolžnosti!

V zastrupljene, od strasti zaslepljene du-
še nacionalističnih nestrpnencev ni še nikoli
posvetila krščanska misel, da so pripadniki
manjšin ljudje, ki jim tudi v pogledu jezi-
ka pritiče enakopravnost z večinskim nara-
dom.

Ista pesem kot v naših krajih, kjer je svoj
čas demokristjanski oblastnik Patutan dal s
pomočjo policije angleškega generala Win-
tertona odstraniti dvojezične napise na naši
obali. Na slovenski zemlji ni dovolil niti
tega, da bi v krajevnih napisih stal jezik do-
mačega prebivalstva na drugem mestu.

Kaj je s slovenskim šolstvom?

Italijanski nacionalisti si sežejo torej lahko
bratsko v roke z nemškimi. Kako velik je
vpliv poslednjih na avstrijsko vlado, je raz-
vidno že po osnutku o slovenskem šolstvu,
ki ga namerava vlada predložiti dunajske-
mu parlamentu. Njegovo besedilo sicer ni še
objavljeno, a iz pisanja nemških listov po-
znavamo njegovo bistveno vsebino.

Sedanje stanje naših šol je urejeno, kot
znano, s koroškim deželnim zakonom iz
l. 1945. Njegova posebnost je v tem, da so
na narodno mešanem ozemlju vsi otroci pri-
siljeni se dobro naučiti obeh deželnih jezi-
kov: slovenski nemškega, nemški slovenske-
ga. Osnovni pouk sam se pa opravlja v ma-
terinščini.

Zakon, ki so ga vse nemške stranke složno
izglasovale takoj po Hitlerjevem vojaškem
porazu, so tudi Slovenci sprejeli s precejš-
njim zadovoljstvom, ker je pomenil zanje
odločen napredek. Do tedaj so bile namreč
šole popolnoma nemške, se pravi izrazite
potujočevalnice. Sedaj so postali slovenski in
nemški otroci enakopravni, najvažnejše pa
je, da je čez noč prenehal socialni in poli-
tični pritisk na slovenske starše: dobili so
šole z obveznim poukom v materinščini in
to je bilo glavno. Da so se otroci pri tem
moral temeljito učiti tudi nemščine, se slo-
venskim voditeljem ni zdelo nobena nesreča.

Na ta zakon so bili avstrijski državniki
zelo ponosni, z njim so se postavljali pred
zavezniki, češ da sledi v marsičem zgledu
svobodoljubne Švice. Zgodovinski spor za-
voljo slovenskega šolstva na Koroškem je po-
kopan, napočila je doba mirnega sožitja med
Slovani in Nemci.

Tako je upal tudi marsikateri Slovenec.
Toda najnovejši šolski osnutek avstrijske

vlade grozi na žalost spor spet razplamteti.
Že zaceljena rana se utegne iznova odpreti
in zakrvaveti.

SLOVENSKI »VELEIZDAJALCI«

Današnje stanje na Koroškem je nasled-
nje: Slovenci šolski zakon iz l. 1945 odločno
branijo, nemški zagrizenci ga pa hočejo za
vsako ceno odpraviti. Predpis, da se morajo
njihovi otroci učiti jezika slovenskih sodeže-
lanov, se jim zdi ponižujoč in neznošen. Slo-
venci naj se le uče nemščine, to je v redu, a
Bog ne daj, da bi gospodujoči Nemci bili
primorani se učiti jezika slovenskega soseda.
To je nasilje, zoper katero naj se nemški
starši uprejo! Vsi vendar priznavajo, da je
volja roditeljev nekaj svetega, da imajo v
prvi vrsti starši pravico odločati o vzgoji in
izobrazbi svojih otrok.

Vse to se glasi zelo lepo in je res v polnem
soglasju s krščanstvom, a mora biti izvedeno
po pameti in s poštenimi nameni. O vzgoji
otrok imajo brez dvoma prvo in poglavito
pravico odločati starši, a nikakor ne samo
oni. Kaj, če so roditelji nevedni in brezvest-
ni? Kaj, če bi na priliko sklenili, da otrok
sploh ne pošljejo v šolo, kakor se je že zgo-
dilo? V njih hiši bi se pojavil orožnik ter
jih prisilil, da zagotove svojim otrokom po-
trebno izobrazbo.

Tako je tudi Koroška l. 1945 izdala šolski
zakon, ki je po prepričanju treznih mož vseh
nemških in slovenskih strank bil pravičen,
ter predpisala prebivalstvu, naj ga spoštuje.

Sedaj, ko je Avstrija z Državno pogodbo
celo Koroško rešila, hočejo pa nacionalisti
zakon odpraviti. Sklicujejo se pri tem na
»sveto voljo staršev,« v resnici bi pa radi na-

(Nadaljevanje na 3. strani)

NOVICE Z VSEGA SVETA

EISENHOWER IN ČRNCI

V ameriški zvezni državi Arkansas se je odnotni guverner Orvil Faubus, kot smo že pisali, uprl s silo razsodbi najvišjega sodišča, ki je priznalo črncem pravico, da smejo njihovi otroci obiskovati iste šole skupaj z belokožimi dijaki. Faubus je ukazal krajevni policiji, naj prepreči črnskim učencem, da stopijo v poslopje višje šole v Little Rocku, glavnem mestu Arkansasa.

Sodišče je nato pozvalo guvernerja, naj to nemudoma opusti, toda Faubus se ni za poziv prav nič zmenil. Odbil je, da se predstavi sodniku.

Istočasno so izbruhnili v Little Rocku ulični izgredi proti črncem. Zagrizeni belci so jih neusmiljeno pretepali, bili in brcali v obraz in nekatere resno ranili.

Eisenhowerju je prešlo potrpljenje. Spočetka je hotel spor izgladiti na miroljuben način ter se brezpogojno izogniti sili. Ko je uvidel, da je to nemogoče, je najprej policijo v Arkansasu spravil pod poveljstvo osrednje vlade, nato poslal v uporno mesto z letali tisoč padalcev. Vojaštvo ima ukaz, da vzdržuje v Little Rocku javni red, vzame v zaščito črnice ter poskrbi, da se spoštuje in izvaja sklep vrhovnega sodišča.

Naj bo konec plemenski mržnji!

Po meščanski vojni preteklega stoletja (l. 1865) je to prvič, da osrednja ameriška vlada uporabi silo, da primora kako zvezno državo k spoštovanju človeških in ustavnih pravic črncev.

Borba črncev za enakopravnost z ostalim prebivalstvom je dolga in zelo mučna. Njim je bilo svoj čas prepovedano stanovati z belci v isti hiši, sedeti z njimi v istih prostorih na železnici, v tramvaju in gostilni.

Prva, ki se je odločila priznati črncem popolno enakost pravic, je bila ameriška armada za časa zadnje vojne. Ker so črnici ravno tako kot belci krvaveli za domovino, se je generalom zdelo nečloveško in pravično, da uživajo enake pravice kot ostali vojaki. Vojska se je na to navadila in zanjo je vprašanje črncev dokončno rešeno.

Ni pa rešeno, kot vidimo, za mnoge druge Amerikance. Ker hočejo črnici biti enaki belcem tudi v šolah, jih v Little Rocku pretepajo in pošiljajo nadnje policijo. In vendar niso zagrešili drugega, kot da imajo drugo kožo kot ostali ljudje. Tega pa niso oni krivi, take jih je ustvaril Bog. Pravilno je zato napisal Osservatore Romano, da je treba označiti ljudi, ki jih zavoljo tega sovražijo in ponižujejo, za nekake »vojne zločince«.

Eisenhowerjeva borba je torej pravična in plemenita in vsi pošteni ljudje na svetu mu žele, da bi zmagal.

NACIONALISTIČNI HUJSKAČI

V avstrijski mirovni pogodbi je tudi važna določba, po kateri je strogo prepovedano voditi gonjo proti narodnim manjšinam, da bi ne prišle do pravic, ki jim jih zagotavlja Državna pogodba. Dunajska vlada je prevzela dolžnost, da delovanje društev, ki to uganjajo, prepreči ali, če treba, take organizacije razpusti.

Za vse krivice, katerim so izpostavljeni koroški Slovenci, so pa ravno odgovorne na-

cionalistične organizacije, kot so Südmark, Heimatdienst in številne druge, katerih glavna naloga je, da ščuvajo javno mnenje zoper Slovence in njihove zakonite pravice.

Avstrijska vlada ni pa proti njim do danes prav nič ukrenila. Namesto da bi jih razgnala, jim pošilja svoje zakonske osnutke celo na vpogled ter se z njimi posvetuje, zastopnike Slovencev pa enostavno prezira.

Tem hujskačem se je sedaj javno pridružil še član vlade vojni minister Graf. To je prava sramota. Najmanj, kar je dunajska vlada dolžna storiti, je, da temu ministru zamaši usta. Ker mu javno hujskanje proti Slovincem dovoljuje, se je sama postavila v vrste sovražnikov našega ljudstva.

TEŽKA POLITIČNA NAPAKA

Naši bralci se bržkone še spominjajo, kaj se je zgodilo novembra 1954 v Ricmanjih, ko se je v vasi otvarjal v poslopju slovenske šole prvi razred za italijanske doseljene otroke.

V naših starših je zavrela jeza na šolska oblastva v Trstu, ker jim kljub dolgoletnim prošnjam niso hotela dovoliti za njihove malčke otroškega vrteca, češ da v Ricmanjih ni primernih prostorov; malčki naj obiskujejo vrtec v en kilometer oddaljenem Domju. Novembra 1954 je pa bilo kar naenkrat v Ricmanjih prostora, toda ne za domače 3-do 6-letne otročiče, temveč za starejše italijanske ljudskošolske učence.

Ta dvojna mera je naše starše močno ozlovoljila. Sklenili so stopiti k novi italijanski učiteljici ter ji sporočiti svoje mnenje, da z njm seznaniti višje oblastvo. V imenu roditeljev je stopil k njej g. Pregarc ter se ji predstavil.

Medtem se je zbrala pred poslopjem velika gneča, učiteljica se je preplašila ter odšla. Njej se seve ni prav nič zgodilo, nihče ji ni grozil, nihče ji ni storil nič žalega.

V vasi je zavladal popoln mir in zdelo se je, da je zadeva s tem pokopana.

Sedaj smo pa zvedeli, da 12 staršev iz Boljunca kličejo pred sodnike in da bo razprava 5. oktobra v Trstu.

Po približno treh letih so italijanski nacionalistični nestrpneži izkopali torej iz groba nedolžno zadevo, ki bo pa brez dvoma razburkala vso našo javnost ter silno škodovala mirnemu sožitju med obema narodoma v naših krajih.

Čudimo se pametnemu gen. komisarju Palamari, da ni pravočasno poskrbel, da nepotrebno razpravo prepreči. To je bila težka politična napaka!

JUGOSLAVIJA PROTESTIRA

Novi šolski zakonski osnutek, ki ga na Dunaju pripravljajo zoper koroške Slovence in gradišćanske Hrvate, je izzval odpor tudi v Jugoslaviji. V imenu vlade je dr. Aleš Bebler sporočil diplomatskemu predstavniku Avstrije v Beogradu, da je novica o zakonskem načrtu globoko vznemirila jugoslovansko javnost. Če bo osnutek postal zakon, bo to očitno škodovalo dobrim odnosom med sosednjima državama.

MARŠAL ŽUKOV OBIŠČE TITA

Slavni vojskovodja in zavojevalec Berlina maršal Žukov bo dopotoval 8. oktobra v Ju-

goslavijo. Ker je Žukov po padcu Molotova in tovarišev postal tudi politično vodilna osebnost v Sovjetski Rusiji, je novica o njegovem prihodu v Beograd zbudila veliko pozornost v mednarodni javnosti. To tem bolj ker se že dalj časa širijo glasovi, da sta Hruščev in Žukov needina ter se baje borita za premoč v državi. Nekateri svetovni listi napovedujejo že, da se bo Hruščev moral umakniti Žukovu, ki bo postal njegov naslednik.

Kaj je na tem resnice, ne vemo. Nedvomno pa je, da bodo razgovori med Žukovom in Titom politično zelo pomembni.

Da se v odnosih med Beogradom in Moskvo nekaj kuha, je pa razvidno že po tem, da je bil sovjetski veleposlanik v Beogradu Firjubin iznenada odpoklican in da je v Jugoslavijo prispela za teden dni gospa Furceva, silno vplivna članica vrhovnega vodstva boljševiške stranke. Bomo videli, kaj se iz tega izcimi.

GSCHNITZER V AMERIKI

Avstrija je poslala na zasedanje Združenih narodov v New Yorku svoje uradne zastopnike, med katerimi sta zunanji minister Figl in dr. Gschnitzer. Imela sta poldrugourni pomenek z italijanskim ministrom Pello. Časopisje poroča, da so v razgovorih obravnavali vsa vprašanja, ki se tičejo Avstrije in Italije.

Ker je bil zraven dr. Gschnitzer, čigar edina naloga je, da se bavi z Južnim Tirolo, je jasno, da so razpravljali tudi o položaju nemške manjšine v Italiji.

Dr. Gschnitzer je zatem odpotoval iz New Yorka v Washington, kjer je stopil v stike z različnimi ameriški osebnostmi. Razume se, da je tu zopet govoril o Južnem Tirolu.

Da se zavzema za rojake v Italiji, je lepo, vendar bi njegov nastop bil res prepričljiv samo, če bi Avstrija sama ravnala pravično s Slovenci in Hrvati na svojem ozemlju.

NOVA RAZSTRELJEVANJA

V Sovjetski Rusiji so na visokem severu Sibirije spet razstrelili vodikovo bombo. To je že tretja eksplozija, ki so jo v enem mesecu ugotovili s svojimi napravami Amerikanci.

V ponedeljek so pa Američani sami sprožili bombo sredi puščave Juki v Nevadi. Gre za 22. atomski poskus, ki so ga letos izvršile Združene države.

Vesti v nenehnih in množičnih se razstreljevanjih bomb navdaja ljudstvo po vsem svetu z upravičeno nevoljo.

ZDRUŽENI NARODI

Pred dnevi so Združeni narodi otvorili svoje redno zasedanje v New Yorku. Na obnem zboru bodo obravnavali med drugim položaj v Alžeriji in vprašanje grškega otoka Cipra. Nadškof Makarios se je zavoljo tega že pojavil v New Yorku, kjer ga je prebivalstvo ob prihodu pristrčno pozdravljalo, četudi je Amerika zaveznica Velike Britanije. V tem se že vidi razlika v politični miselnosti Amerikancev in Angležev.

Najvažnejša zadeva, ki jo bodo razmotrili na seji skupščine, je pa razoroževanje. Tu se bodo pomerili predvsem Rusi in Amerikanci.

Ves svet želi, da bi se naposled vendarle sporazumeli.

NOVICE

AZIJSKA MRZLICA

Ta bolezen se je na žalost že razširila po vsem svetu in se je pojavila tudi v Italiji in sosednjih državah. Zelo prizadet je v Italiji Rim, kjer je doslej umrlo od nje 10 oseb. Iz previdnosti so v prestolnici zaprli nekaj šol, zakaj bolezen je nalezljiva ter se najlaže širi tam, kjer žive več ljudi skupaj: tako v vojašnicah, šolah in zavodih. Zato so v Rimu oblasti pozvala meščane, naj se po možnosti izogibajo javnih lokalov.

K sreči azijska ni zelo nevarna, po nekaj dneh navadno poneha in zgine. S posebnimi cepivi jo je mogoče hitro izlečiti ali preprečiti, da napade zdravega človeka. V Italiji takih cepiv pa na žalost primanjkuje.

Zato je poslanec Preti naslovil na visokega komisarja za zdravstvo vprašanje, zakaj ni vlada doslej še preskrbela za dovoljno število cepiv. Komisar mu ni še mogel odgovoriti, ker je medtem tudi njega azijska položila na posteljo.

V Trstu je od azijske doslej obolelo 150 oseb, a bolezen nastopa hvala Bogu v precej mili obliki.

NEMČIJA DAJE POSOJILA

Kako se je poražena Nemčija v 12 letih gospodarsko silno okrepila, se vidi najbolje po tem, da bo dala Svetovni banki *posojilo v znesku 75 milijonov dolarjev*. Nemčija ima mnogo več zlata in tujih valut, kot jih potrebuje, in zato ponuja posojila že bogatim zapadnjakom.

NESREČE NA CESTAH

V prvi polovici letošnjega leta se je pripetilo na cestah Italije že nad 84.000 prometnih nezgod. Skoraj 65 tisoč oseb je bilo ranjenih, umrlo jih je pa 2262.

Nesreč so krivi predvsem lahkomišelnih fantalini na motornih kolesih in pijani avtomobilisti, proti katerim bi morala oblasti zelo ostro nastopati.

V NOVO ŽIVLJENJE

V Angliji zgine vsak dan 22 oseb. Izgubljeni se ne usmrtijo, marveč zapuste le svojo okolico. Policija zabeleži njih imena, sicer se pa zanje ne briga. Večina njih zavestno ali podzavestno (*beri naš prejšnji podlistek Živi mrtvec*) prelomi s preteklostjo in začne novo življenje. Poglavitni vzroki so težave v zakonu, razne duševne motnje ali pa zločini, ki hudodelca prisilijo, da beži pred roko pravice.

DR. KURT STILLE

V vzhodnem Berlinu je umrl dr. Kurt Stille, eden največjih izumiteljev naše dobe. Njegova iznajdba je tudi magnetofon, ki zapiše vse, kar govoriš, zatem pa ponovi naglas tvoje besede kot gramofonska plošča. Dr. Stille je dal patentirati okrog 450 izumov.

JETIKA ZGINJA

Svoj čas je bila jetika bolezen, za katero so umirale množice delovnega ljudstva. Medtem je medicina tako napredovala in so se življenjske razmere tako zboljšale, da v razvitih deželah zapada le malokdo umre za jetiko. Pred 100 leti je n. pr. v Veliki Britaniji umrlo od te bolezni en milijon 3000 prebivalcev na leto, danes pa le 200.

BILO JE VEČ MRTVIH

Ko so l. 1945 vrgli atomsko bombo na Hirošimo, so pisali, da je bomba usmrtila 79 tisoč oseb. Najnovejša preiskava japonske vlade je pa dognala, da je bomba spravila ob življenje vsega 240 tisoč ljudi. Si lahko mislimo, kaj bi šele bilo, ako bi kdaj metali na mesta današnje neprimerno grozotnejše vodikove bombe!

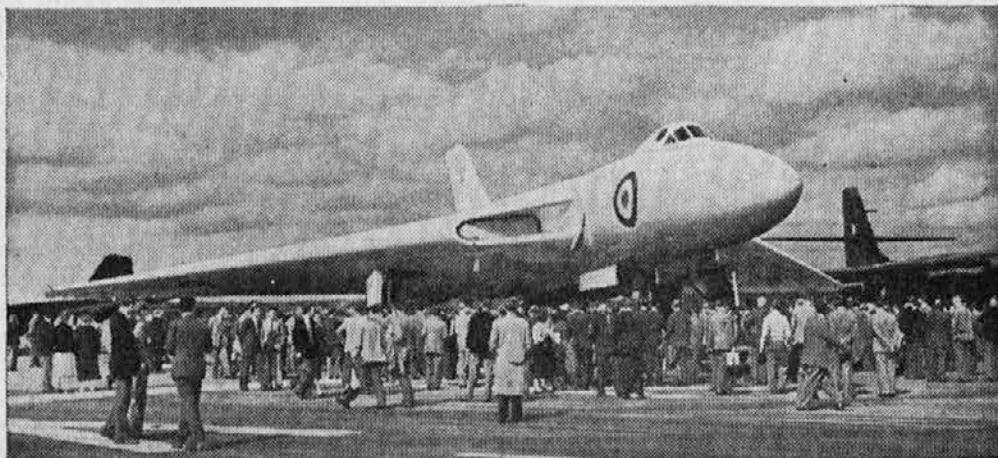
ČUDAŠKA OPOROKA

V Milanu je umrla stara gospa A. P., ki je dala že pred leti zgraditi zavetišče za mačke. Sedaj je v oporoki zapustila več milijonov občin, češ naj z njimi skrbijo za uboge mačke, ki se potepajo okoli brez gospodarja.

Pokojnica izraža upanje, da se zakoniti dediči ne bodo protivili njeni volji. Ti so seve drugega mnenja: oporoko izpodbijajo, ker sodijo, da pritičejo njim večje pravice kot mačkam. Pokojnica je najbrž doživela z ljudmi velika razočaranja in se zato navezala na živali.

ZVEZDARNA ZA SLOVENIJO

Na Golovcu blizu Ljubljane bodo zgradili astronomsko opazovalnico, ki ne bo služila le zvezdoslovcem, marveč tudi geologom, rudoslovcem in drugim znanstvenikom. Potresne sunke zasledujejo n. pr. sedaj samo na opazovalnicah v Beogradu in Zagrebu, odslej jih bodo tudi v Ljubljani. Vsekakor lepa pridobitev za Slovence.

Številno občinstvo je obiskalo svetovno znano letalsko razstavo, ki je bila pred kratkim v Farnboroughu v Angliji

Kako rešuje Avstrija vprašanje narodnih manjšin

(Nadaljevanje s 1. strani)

daljevali raznarodovanje Slovencev. Z nezahvalnim socialnim pritiskom, političnim strahovanjem, zlasti pa s pomočjo nemških šol se je nacionalistom v dobi enega stoletja posrečilo zlomiti narodno samozavest večine slovenskega ljudstva, sedaj naj pa ustrahovani in gospodarsko odvisni starši *sami odločajo o šolah*.

V kakšnem ozračju naj bi rodilji »odločali«, nam najbolje prikazujejo propagandni govori vojnega ministra Grafa. Slovence, ki že vnaprej slepo ne sprejemajo šolskega zakonskega osnutka, je mož označil kratkoma za — *veleizdajalce!*

DUNAJ POPUŠČA NACIONALISTOM

Kakšen je osnutek? Iz nemškega časopisja spoznavamo, da namerava Avstrija namesto sedanjega enotnega pouka vpeljati na narodno mešanem ozemlju Koroške troje vrst šol: čisto nemške, čisto slovenske in dvojezične, kot so dosedanje.

Slovinci imajo torej bogato izbiro. Starši naj se svobodno odločijo, katere šole hočejo. V ozračju groženj vojnega ministra je pa za nacionaliste jasno, kakšna bo »sveta in svobodna volja« večine staršev. Ker ljudje običajno ne marajo veljati za veleizdajalce, se bodo za slovenski pouk odločili le najbolj zavedni in prebujeni Slovenci, medtem ko bodo mlačneži in oportunisti izbrali — nemško šolo. Vse se bo godilo seveda svobodno in v duhu krščanskih načel.

Taki so računi nemških nacionalistov, ki se danes obnašajo tako, kot da zakon iz l. 1945 sploh ne obstaja. V Plückerku in Železni Kapli so nagovorili nekatere starše, da so podpisali izjavo, v kateri zahtevajo, naj se za njih otroke *ukine pouk slovenščine*. In glej, šolsko vodstvo je nemudoma tej želji ugodilo, četudi je to *v ostrem nasprotju z obstoječimi predpisi!* Avstrijska vlada teptanje zakona lepo trpi in ni doslej še mignila s prstom, da bi pozvala na odgovornost krivcev.

Toda nam se zdi, da se gospodje na Dunaju temeljito motijo, če menijo, da se bodo raznarodovalne nakane zoper koroške Slovence in gradišćanske Hrvate mogle to pot mirno in gladko izpeljati. V inozemstvu se je že pojavil prvi odpor. Naši bratje niso več sami.

Zanje se ni zavzela le njih matična država, temveč imajo pri reševanju tega vprašanja tehtno besedo tudi — velesile, podpisnice mirovne pogodbe. One imajo pravico, da gledajo avstrijski vladi na prste, kako izpolnjuje svoje obveznosti do manjšin.

Na Dunaju naj se zavedajo, da je bila zaščita manjšin podpisana zato, da se njih narodni obstanek in razvoj *trajno zjamčita* in ne zato da se jim jemljejo pravice, ki so jih že *pred pogodbo uživali*, ter se zatem prične njihovo *načrtno in premišljeno potujčevanje*. Politiki, katerim to noče v glavo, nimajo prav nobene moralne legitimacije, da se zavzemajo za svoje rojake na Južnem Tirolskem. Kdor zahteva, naj se mednarodne pogodbe spoštujejo, jih mora najprej on sam spoštovati.

Dopisi s Tržaškega

SESLJAN

Vest, da se bo verjetno še pred koncem leta ustanovil poseben odbor za pospeševanje tujskega prometa v Sosljanu in Devinu, je vzbudila precejšnjo pozornost med prebivalci. Zavedamo se namreč, da imajo naši kraji vse pogoje za tako gospodarsko delovanje. Od njega bi s časom imelo precejšnje koristi prav lepo število domačinov. Zato upamo, da bodo pristopili v bodoči odbor brez obotavljanja vsi tisti, ki imajo količkaj opravka s tujskim prometom. Tako z nasveti kakor z delom naj podprejo prizadevanje za razvoj turizma na tuklajšnji obali.

Marsikoga bo razveselila tudi vest, da bo to zimo v Sosljanu tečaj za natakarje in kuharje. Prepričani smo, da se ga bodo udeležili mnogi fantje in dekleta iz naših krajev ter se tako naučili poklica, ki jim bo omogočil zaposlitev.

LONJER

V listu smo se nedavno tega pritožili, da obnovitvena dela na lonjerski cesti zelo počasi napredujejo. Zaradi tega smo imeli čedalje večjo škodo. V vas ne vozi niti avtobus. Zato so se nekateri vaščani v spremstvu občinskega svetovalca dr. Dekleve zglasili na županstvu. Dosegli so, da je bila cesta odprta za mali promet. Obenem jim je bilo obljubljen, da se bodo dela v glavnem zaključila čez dober mesec. Upamo, da bo ta obljuba držala.

Lonjerci pa še vedno vztrajamo tudi pri zahtevi, naj nam občina imenuje poljskega čuvaja. Potreba po čuvaju je zlasti razvidna te dni, ko v vinogradih dozoreva grozdje, ki gre močno v slast raznim nepridipravom iz mesta.

OBLETNICA ZAVEDNE SLOVENKE

V ponedeljek, 30. t. m., praznuje v Trstu 85-letnico rojstva gospa Justina Colja, stara mati protifašističnega borca Pinka Tomažiča in njegove sestre Danice.

Slavljenka je kljub častitljivi starosti izredno žilava in bistrega uma.

Ko smo jo obiskali, nam je marsikaj zanimivega povedala iz svojega dolgega življenja. Ko ji je bilo 20 let, se je poročila z Josipom Coljo. Imela sta 12 otrok, od katerih jih živi še devet, in sicer 7 v Trstu, 2 pa v Jugoslaviji. Preživljala sta se s kmetijo v Škrbini pri Komnu. Gospa Coljeva je zelo ponosna, da sta z možem vzgojila toliko otrok, ne da bi se kdaj zadolžila. Kot vsaka kraška korenina je tudi naša slavljenka izredno navezana na rodno zemljo.

Nerada se spominja fašistovske dobe, ki je njeni družini prizadejala toliko gorja. Strašno je bilo tisto jutro, ko so fašisti iz njene hiše odpeljali Pinka, naravnost grozen pa dan, ko je mladenič padel pod streli. Toda trpljenje se ni zaključilo. Čez 3 leta je neznan zločinec vzjel življenje še Danici in njenemu možu dr. Stanku Vuku.

Od tedaj je sicer preteklo že 13 let, toda take rane se ne morejo nikdar popolnoma zaceliti.

Slavljenki želimo mnogo zdravih dni ter obilo veselja in sreče, ki ji je bila doslej že tolikokrat oropana.

Čestitkam se iz srca pridružuje tudi uredništvo Novega lista.

BOLJUNEC

V nedeljo bo v Boljuncu praznik grozdja. Iz tehničnih razlogov odpadeta letos običajni mimohod alegoričnih vozov ter kulturna prireditev, tako da se bo praznik omejil le na prodajo namiznega grozdja v nalašč za to pripravljenih kioskih, v gostinskih obratih ter trgovinah. Grozdje bodo prodajali po 100 lir za kg.

Ta dan bodo tudi razdelili diplome in svinjice domačim vinogradnikom, ki so se udeležili vinske razstave v Dolini.

MILJE

V nedeljo so v miljski ladjedelnici Felszegy splovili 5.500-tonsko ladjo San Sebastiano, ki bo prevažala tovore na progi Trst-Srednja Amerika. Svečanosti so se udeležili številni oblastniki, med njimi tudi generalni komisar Palamara.

Zdi se, da je najpomembnejše industrijsko podjetje v Miljah srečno prebredlo lansko krizo. Uspelo mu je namreč dobiti več naročil, tako da lahko za daljši čas nudi kruha svojim delavcem. Ker so razne družbe naročile ladjedelnici gradnjo več nad 10.000-tonskih ladij, je podjetje pred kratkim pričelo postavljati dve novi splovišči.

TREBČE

Trebenska igralska skupina, ki je pred kratkim dvakrat zaporedoma nastopila pred domačim občinstvom, je v nedeljo gostovala na Opčinah. V priredbi in režiji Humberta Kalca je uprizorila ljudsko burko Izgubljeni in zopet najdeni mož.

Openci so na splošno bili zadovoljni z izvajanjem in so pohvalili predvsem ljubezen naših mladincev za odrsko umetnost in njihovo željo po kulturnem delovanju. Tudi domačini jim čestitamo k lepemu uspehu ter jih pozivamo, naj vztrajajo na začeti poti.

V nedeljo se je 48-letnemu Milanu Kralju iz Trebč pripetila prometna nezgoda, ki k sreči ni imela nobenih resnejših posledic. Ko si je med vožnjo na motorju popravljaj naočnike, je za trenutek spustil krmilo, tako da je motor zadel ob cestni kamen ter se prekučnil. Kralj je zadobil le manjše praske ter odšel domov. Večjo škodo pa je pretpelo vozilo.

Prefektura imenovala komisarja

Prejšnji teden je tržaški občinski odbor vzel na znanje odstop 32 mestnih svetovalcev in s tem dejansko zaključil svoje delovanje. V torek pa je prefektura že imenovala tržaški občini komisarja. Na to mesto je postavila dr. Mattucija, višjega uradnika s prefektore v Mantovi.

V tržaških uradnih krogih izključujejo, da bi nove volitve bile še pred koncem leta. Poudarjajo namreč, da mora po zakonu o zadevi razpravljati še državni svet ter svoje zaključke sporočiti predsedniku republike, ki bo zatem na predlog notranjega ministra podpisal odlok o razpustu mestnega sveta ter določil dan novih volitev. Ta postopek se zna zavleči za precej mesecev. Ker so pa za

USLUŽBENCI BIVŠE ZVU

Generalni vladni komisariat je v torek zanimal vest, po katerih naj bi dr. Palamara v kratkem izdal odlok, ki naj bi uredil položaj uslužbencev bivše ZVU. Prav tako so zavrnilo novico, češ da nameravajo v kratkem odpustiti iz službe vse tiste osebe, ki že prejemale pokojnino, a so kljub temu službovali tako pod Angloamerikanci kakor pod italijansko upravo. Oblastva izjavljajo, da more to vprašanje rešiti samo parlament. Dr. Palamara bi kvečjemu lahko odredil, da omenjeni uslužbenci prejemale enako plačo kot njihovi tovariši v državnih službah.

Zadeva je zelo važna in se tiče okrog 3 tisoč ljudi, med katere spadajo tudi vsi člani civilne policije.

POGAJANJA V RIMU

V Rimu so se v sredo pričela pogajanja med zastopniki tržaških kovinarjev in tuklajšnih ladjedelnic. Delavci zahtevajo, kakor znano, naj se jim izenači plača z ono, ki jo prejemale kovinarji v Genovi, naj se pravičneje uredi akordno delo ter naj se zvišajo plače delavcem, ki opravljajo težko in zdravju nevarno službo.

Te zahteve odločno podpirajo poleg tržaških tudi delavci tržaških ladjedelnic, se pravi skupno 15 tisoč ljudi.

OBMEJNI PROMET

Prejšnji mesec so avtobusi in parniki, ki vzdržujejo zvezo med jugoslovanskim in italijanskim obmejnim področjem na Tržaškem prepeljali skupno 38 tisoč 567 potnikov, šest tisoč 783 oseb več kot julija.

NIZJA INDUSTRIJSKA STROKOVNA SOLA

V jesenskem roku so uspešno opravili nižji tečajni izpit v Trstu: Barič Julijan, Kert Ivan, Corda Ivan, Hrovatin Rajmund, Furlan Fulvij, Gombač Lucijan, Likon Aldo, Perić Julijan, Zagar Lucijan, Saražin Amadej, Veljak Ivan, Žigon Karel, Zupančič Jurko, Kaindral Silvana, Serli Marija, Zerjal Vanda; na Opčinah: Čufar Tomaž, Jugović Sergij, Marc Danilo, Kralj Renata, Kralj Roža Marija; Križmančič Stefka, Škerlavaj Vojka, Sosić Ana, v Nabrežini: Gruđen Ernest, Pipan Marij, Žužek Bruno, Cotić Sergij; v Dolini: Tul Albin, Filipčič Danica, Sancin Miranda.

GLASBENA ŠOLA

Pričelo se je vpisovanje v Glasbeno šolo Slovenske prosvetne matice. Gojenci se lahko vpišejo vsak dan od 10. do 12. in od 16. do 18. ure v ul. Machiavelli 22-II., kjer dobe podrobnejša pojasnila. Na šoli se poučujejo vsa orkestralna in solo glasbila ter glasbena teorija.

pomlad že določene državnozbornske volitve, je zelo verjetno, da bodo Tržačani volili svoje zastopnike v mestni svet šele prihodnje poletje.

Poleg tega se zdi, da želi tudi italijanska vladajoča stranka odložiti volitve do srede prihodnjega leta, ko bodo baje volivci še pod vtisom demokristjanske zmage na volitvah v parlament.

Naj še omenimo, da je te dni Bartoli v dolgem lepaku, ki ga je dal razobesiti po mestu, vzel slovo od občanov. Vsebinska dela vtis, da se je mož obenem poslovil od županskega stolčka. Verjetno bi ga rad zamenjal z novim v rimskem parlamentu.

Dopisi iz Goriške

SVEČANOSTI V KANALU

Ob 90. obletnici Narodne čitalnice so v nedeljo v Kanalu slovesno odkrili spominsko ploščo skladatelju Josipu Kocijančiču. Plošča stoji na hiši v Staničevi ulici, kjer je skladatelj delal in umrl. Kocijančič je bil nadarjen glasbenik. Izdal je harmonizirane narodne pesmi ter zložil nekaj umetnih, ki jih je objavil v zbirki Čuti v napevih. Bil je tudi priznan pevovodja, saj je ustanovil in vodil mogočni pevski zbor Slavec, ki je z velikim uspehom nastopil tudi v Gorici. Slavljencec se je rodil 16. marca 1849 v Kanalu, umrl pa je 5. aprila 1878.

Pri odkritju plošče sta govorila prof. Mole iz Ljubljane in g. Ludvik Zorzut.

Istega dne so na trgu v Kanalu odkrili doprsni kip Valentina Staniča, ki je med drugim ustanovil goriško, danes žal že popolnoma poitalijančeno gluhonemnico. Slavnostni govornik je bil pesnik Ludvik Zorzut, ki je izčrpno orisal delovanje velikega slovenskega kulturnega delavca in planinca. Spomenik je odlično delo mladega slovenskega kiparja Pirnata.

Pri svečanostih sta občuteno prepevala pevski zbor z Mosta ob Soči ter zbor iz Kanala.

V spomin omenjenih kulturnih delavcev so ta dan priredili tudi umetniško in zgodovinsko razstavo. Ogledali smo si lahko dela vseh domačih umetnikov, med katerimi se odlikuje predvsem slikar Riko Debenjak.

Prirediteljem pomembnega kulturnega dogodka iskreno čestitamo.

IZ ŠTEVERJANA

Nedeljska prireditev je privabila v našo vas veliko ljudi iz naših in jugoslovanskih Brd, s Kraka, iz Gorice in Trsta.

Slovenski oder iz Trsta je tudi to pot pokazal, da ima dobro igralsko družino. Predvajal je Desetega brata, ki ga je režiral prof. Jože Peterlin. Režiser je obenem nastopil v vlogi Krjavlja in njegov lik se je nepozabno vtisnil v spomin vseh gledalcev. Tudi ostali igralci so posrečeno izvedli svoje vloge. Občinstvo je ves čas zbrano spremljalo igro in je izrazilo tržaškim igralcem svojo hvaležnost z navdušenim ploskanjem.

Domači cerkveni pevski zbor je pod vodstvom požrtvovalnega pevovodje g. Hermana Srebrničja občuteno odpel štiri pesmi. Zboru se je poznalo, da je to pot imel mnogo vaj, kar je vse pohvale vredno, če le pomislimo, da ga sestavljajo skoro sami kmečki fantje in dekleta. Igralcem in pevskemu zboru iz srca čestitamo k lepemu uspehu in se jim zahvaljujemo za bogati umetniški užitek. Ne smemo pa pozabiti našega kaplana g. Simsiča, ki se je močno trudil, da bi prireditve uspela.

Cerkveni pevski zbor je priredil poslovilni večer 27-letnemu Alojziju Graverju, ki je v soboto odpotoval v Avstralijo. Iz goriške pokrajine se je ta dan izselilo skupno 26 oseb. Svojemu rojaku in vsem ostalim izseljencem želimo srečno pot in bivanje na tuji zemlji.

Na praznik Marijinega rojstva je naš cerkveni zbor pod vodstvom g. kaplana priredil izlet po Soški dolini, do Trente in k izviru Soče. V Trenti je bila sv. maša, ki se je udeležilo tudi mnogo domačinov. Ogleda-

li smo si zlasti Bovec, Kobarid, Kanal in Solkan. Domov smo se vrnili veseli in zelo zadovoljni.

IZ SOVODENJ

Prejšnji petek je bila redna seja našega občinskega sveta. Občinski možje so med drugim odobrili sklep upravnega odbora, s katerim se Konzorcij vzhodno-furlanskega vodovoda (CAFO) v Gradiški pooblašča, da ukrene vse, kar je potrebno, da prevzame država vse stroške za zgradnjo prepotrebnega sovodenjskega vodovoda. Občinska uprava bo nadalje zaprosila oblastva, da ustanove v Sovodnjah samostojen poštni urad, ker se le tako lahko omogoči redno dostavljanje pošte in časopisja v vseh vaseh občine, zlasti na Vrh. To zahtevo sovodenjske občine podpira tudi naš list, ki je že nešteto krat priobčil pritožbe Vrhovcev proti nerednemu dostavljanju pošte.

Če podjetje Caprara Romano v 10 dneh ne popravi škode na mostu čez Vipavo, bo občina vložila proti njemu tožbo. Občinska uprava se je sporazumela s kmečko vzajemno bolniško blagajno, da si bosta v primeru kužnih bolezni razdelili stroške za zdravljenje.

Občinski možje so nato dolgo razpravljali o potrebi, da se čimprej asfaltira sovodenjska cesta, ki vodi v goriško in zagrajsko občino. Upajo, da bo to važno vprašanje sedaj možno rešiti, ker je 29. julija izšel nov zakon o javnih delih v majhnih občinah. Zato bo županstvo stopilo v stik tudi z občinsko upravo v Gorici in Zagraju.

IZ DOBERDOBA

Predpreteklo soboto sta se v naši cerkvi poročila gđc. Milena Gergolet iz Doberleba in Ernest Soban iz Jamelj. Novoporočencema vsi vaščani želimo mnogo božjega blagoslova in sreče.

Na županstvu je na vpogled načrt za premetitev daljnovoda z visoko električno napetostjo, ki iz Sredipolja gre v Jugoslavijo. Načrt se ne tiče le Doberdobcev, marveč tudi nekaterih Jameljcev, ker novi drogovji pojdejo po njihovih zemljiščih. Prizadeti lahko na županstvu tudi zvedo o višini odškodnine, ki jim jo nameravajo plačati.

SMRT DVEH KULTURNIH DELAVCEV

V soboto je po hudi bolezni umrl previden s sv. zakramenti 55-letni prof. Marij Bratuž, ki je v zadnjih letih poučeval na ljudski šoli v Solkanu.

Pogreba, ki je bil v ponedeljek, se je udeležila ogromna množica šolske mladine in ljudi iz vseh krajev, kjer je pokojnik služboval, ter iz Gorice.

Pred hišo žalosti se je od pokojnika v ganljivem govoru poslovil g. Šinkovec, domači pevec pa so mu zapeli lepo žalostinko Vigned se povrne. Sprevod, v katerem so nosili mnogo vencev in šopkov cvetja, se je ustavil pred solkamsko ljudsko šolo, kjer je pokojniku izrekla poslovilne besede upraviteljica gospa Belingar. Tu so peveci zapeli narodno Gozdič je že zelen. Sprevod je nato krenil na kromberško pokopališče. Spoštovanega in priljubljenega vzgojitelja so podelili k večjemu počitku ob grobu skladatelja župnika Vinka Vodopivca, s katerim je bil pokojnik dolgoleten prijatelj.

Na grobu sta se od pokojnika s presunljivimi besedami poslovila nadzornik Murovec in g. Boškin, ki sta orisala njegovo vzgojiteljsko in prosvetno delovanje ter njegovo trnjevo pot pod fašizmom. Nato mu je odlični solkamski cerkveni pevski zbor zapel prelepi žalostinki. Srca vseh pogrebeev je zlasti ganila znana žalostinka Blagor mu, ki se spočije.

Naj sveti plemenitemu pokojniku večna luč in dobri Stvarnik naj mu bo bogat plačnik. Užaloščeni družini in vsem pokojniškim sorodnikom, zlasti bratoma Rudiju in Frančku, izrekamo globoko sožalje.

V soboto pa je bil pokopan v Kojškem tamkajšnji župnik g. Edo Ferjančič. Ker je bilo za naslednjo nedeljo napovedano birnovanje, je pokojnik hotel lepo okrasiti farno cerkev. Ko je v notranjosti cerkve že vse lepo uredil, se je lotil še cerkvenih vrat. Pri tem pa je tako nesrečno zletel z lestvice, da je zaradi prehudih poškodb umrl v šempetrski bolnici. Pogreba se je udeležila velika množica ljudstva iz vseh briških vasi, pa tudi iz Solkana in drugih far, kjer je izredno delavni in požrtvovalni duhovnik služboval. K večnemu počitku pri Sv. Križu ga je spremila tudi dolga vrsta sobratov.

Dobri Stvarnik, ki mu je zvesto služil vse svoje življenje, naj ga bogato nagradi. Njegovim sorodnikom izrekamo globoko sožalje.

— 0 —

SOLSKE VESTI

Predpretekli teden so na Višji gimnaziji in liceju uspešno opravili popravne izpite naslednji dijaki:

IV. razred gimn.: Walter Appe, Pavel Maurenšig, Svetina Pavlin, Hilarij Pelicon, Adolf Peršolja in Salvator Venosi.

V. razred: Marijan Cernic, Roman Di Battista, Maksimilijan Gergolet in Silvan Kerševan.

I. razred liceja: Valmiera Kocijančič in Jožef Markuža.

II. razred liceja: Jožef Jarc in Savo Sfiligoj.

NA UČITELJISCU

I. razred: Iva Pavlin; **II. razred:** Vanda Ceschia, Severin Marinič in Jordan Tomsič; **III. razred:** Severin Gorišček, Marija Saksida in Ivan Tomazetič.

Na NIZJI SREDNJI SOLI V GORICI so izdelali v jesenskem roku naslednji dijaki: **I. razr.:** Grillo Dominik, Kogoj Lucijan, Legiša Darij, Miklus Marjan, Ferfolja Franc, Kanalec Gabrijele, Cej Bogdana, Suligoj Danila. **II. razr.:** Brambilla Franko, Gruden Joško, Valentinčič Ivan, Kanalec Ana, Cernic Olga, Di Battista Anka, Gomišček Cvetka, Bogatec Gracijela.

Nižji tečajni izpit: Cej Boris, Cijak Vojko, Ferlan Josip, Korsič Rudolf, Marinič Jožef, Mozetič Ivan, Tence Franko, Leban Marija, Sfiligoj Leopolda.

Na **STROKOVNI SOLI:** **I. razred:** Cotič Ivan, Ferfolja Darko, Peric Franko, Gorjan Drago, Grendene Jožef, Jarc Ivan, Meršnik Pavel, Stanič Branko, Florenin Ana, Pišljari Alojz. **II. razred:** Boštjančič Ivan, Brisco Devan, Brisco Livij, Lakovič Marino, Mucci Marij, Nanut Ivan, Pavšič Emil, Saher Marij, Valentinčič Vojko, Nanut Diana, Prinčič Jolanda, Pavletič Nadja.

Zaključni izpit: Bensa Darko, Brisco Vladimir, Kodermac Walter, Pregelj Sergij; Vižintin Sidonija.

VPISOVANJE V OTROSKI VRTEC

Goriško županstvo sporoča, da bo vpisovanje v otroški vrtec v ul. Croce 3 trajalo do 28. t. m. Starši naj se zglase od 9. do 12. ure.

Pravico do vpisa v vrtec imajo otroci, ki so se rodili v letih 1952, 1953 in 1954. Pri vpisu je treba predložiti rojstni list in potrdilo o cepljenju proti kozam in davici.

NA OSNOVNIH SOLAH

se vpisovanje zaključuje dne 30. t. m. Otroci za prvi razred osnovne šole morajo predložiti rojstni list in potrdilo o cepljenju, ostali pa šolsko spričevalo. Šolska maša bo 1. oktobra, reden pouk pa se prične v torek, 2. oktobra.

Beneška Slovenija - Kanalska dolina

IZ ČRNEGA VRHA

Pred kratkim smo v Črnem vrhu doživeli precejšnje presenečenje. V našo vas sta namreč prišla predsednik videmske pokrajine dr. Candolini in senator Pelizzo iz Čedad. Tako odličnih gospodov naša vas ni še nikdar videla. Njun prihod nam je bil dobro došel, ker sta oblastnika lahko spoznala, kako težko in bedno je naše življenje; saj sta morala tudi ona napraviti mnogo poti peš, preden sta dospela v vas. Ljudje jim niso šli nasproti, da bi ju pozdravili, ker pač vedo, da nosita tudi onadva precejšen del odgovornosti za slabo in zanemarjeno stanje naše vasi. Prihod gospodov k nam le zgovorno priča, da se bližajo politične volitve. Toda vsi, ki mislijo loviti naše glasove za državno-zborske in morda tudi za volitve v senat, naj vedo, da mi Vrhovci ne verujemo prav nikomur več. Na besede in obljube nič več ne damo. Čakamo samo dejanj in le te upoštevamo!

IZ SV. PETRA SLOVENOV

Obmejni promet v avgustu je bil doslej največji, odkar obstoji videmski sporazum. Vseh prehodov je bilo na mejah skoro 21 tisoč; od teh odpade 4.988 na dvolastnike, od ostalih pa odpade 11.323 prehodov na jugoslovanske državljanke s prepustnicami in 4646 na italijanske državljanke.

Ni minilo niti mesec dni, ko smo objokovali Enza Primožiča, ki je izgubil življenje pri prometni nesreči v Belgiji, pa so že zopet prepeljali s tuje zemlje 54-letnega Alojzija Kulvana iz Lipe, da bo počival v rodni grudi. Pokojni Kulvan je delal več let v Švici z bratom Eligijem, nazadnje v mestu Motec, kjer ga je pri delu zadela srčna kap. V avgustu je bil Kulvan tri tedne doma na dopustu in nihče ni slutil, da ne bo nikdar več videl vroče ljubljene domačije, saj je bil zdrav in krepek mož. Njegovega pogreba se je udeležilo veliko število ljudi in marsikatera solza je poškopila njegov prezgodnji

grob v Šempetru. Svojem priljubljenega pokojnika izrekamo globoko sožalje, njemu pa naj sveti večna luč.

Pred nekaj dnevi smo zopet zvedeli za težko nesrečo v belgijskem rudniku, ki je zadela 44-letnega domačina Evgena Korena iz Petjaha. Pred nekaj dnevi se je v jami utrgala velika skala, ki mu je padla na glavo. Takoj so mu prihiteli na pomoč tovariši, ki so ga odnesli iz jame in odpeljali v bolnico v Augrée. Skala mu je razbila lobanjo in čeljust. V belgijskih rudnikih je ubogi naš domačin delal že kakih 10 let. Prišel je spet do zavesti, a ne more govoriti. Vsi rojaki mu iz globin srca želimo, da bi čimprej popolnoma okreval. Ker se dogaja med našimi v tujini toliko nesreč, se vsi, ki so ostali doma, kar boje pismoenoše, da bi jim ne prinesel kake žalostne vesti o možu, očetu, materi, sinu ali hčeri, ki žive v tujem svetu. Saj je ni pri nas skoro družine, ki bi tam ne imela katerega svojcev.

VESELA VEST IZ PRAPROTNEGA

Ne moremo povedati, kako smo se razveselili v Bordonu in Salamantu, ko smo pred nekaj dnevi zagledali delavce, ki so pričeli z delom pri napeljavi vodovoda. Že naši stari so si želeli piti dobro vodo, mi smo po njej še toliko bolj hrepeneli, ker jo danes imajo že skoro vse vasi v naši okolici. Dolgo let so jo nam obljubljali, a ostalo je le pri obljubah. Zato smo še toliko bolj veseli in zadovoljni, ko sedaj vidimo, da bomo zdravo vodo v kratkem zares pili. Stroški za oba vodovoda bodo znašali en milijon in pol lir, krila pa jih bo država.

Novo šolo bodo končno zgradili tudi v Bodigoju. Otroci v tej vasi je vedno več, današnji šolski prostori so pa premajhni in niso za šolo spodobni. Sedaj smo zvedeli, da je vlada nakazala naši občini 5 milijonov lir za zgradnjo novega šolskega poslopja. Grad-

beno dela se v kratkem pričnejo in pouk se bo v njem začel že prihodnje šolsko leto.

SV. VIŠARJE

Že dolgo let ni bilo na mali šmaren na Sv. Višarjah toliko romarjev in izletnikov kot letos. Na svetem hribu je bilo ta dan radostno in lepo. Bila je zares nebeško krasna nedelja.

Sredi avgusta je obiskal Sv. Višarje tudi videmski nadškof msgr. Zaffonato. Med ljudmi se širijo glasovi, da je prišel zato, da bi na samem kraju preučil svoj načrt, kako naj bi se uprava slovenskega svetovišarskega svetišča izročila nekim italijanskim redovnikom. Tudi z graditelji vzpenjače se je visoki cerkveni dostojanstvenik, kakor pravijo, živo razgovarjal. Baje ni prav nič nasproten zgradnji velikega hotela za svetiščem na svetovišarskem hribu. Verniki pa vztrajajo odločno pri zahtevi, da naj se dovoli hotelu obrat le v dobi zime in pomladi ter v poznejši jeseni, nikakor pa ne poleti, v času romanja. To je srčna želja resničnih romarjev vseh treh narodov, ki iščejo pri Materi božji tolažbe in pomoči, ne pa zabave ali morda še kaj hujšega.

IZ RAJBLJA

Po dolgotrajnih pogajanjih med upravo našega rudnika in zastopniki delavcev je bil končno 7. septembra v Vidmu dosežen načeljen sporazum. Uprava je vendarle popustila v svoji trmasti zahtevi po odpustu 50 delavcev; do 30. t. m. pa ostanejo v veljavi prostovoljne odpovedi, ki se pa tičejo le zgoraj omenjenih delavcev. Kdor se prostovoljno odpove delu v rudniku, bo dobil poleg redne pogodbene odpravnine še posebno v znesku 450 tisoč, ženske z družino pa po 400 tisoč lir.

Če pa se ne bodo delavci hoteli prostovoljno odpovedati delu, bo rudniška uprava od 1. oktobra dalje skróčila delovni čas 160 delavcev na 40 ur tedensko. To pa naj bi bilo le začasno.

Čeprav omenjeni sporazum ne ustreza vsem zahtevam delavstva, ga je to vseeno sprejelo, da se tako omogoči redno delo v rudniku.

4

V SONCU in senci

R. B.

Ko je sin dosegel edenindvajset let, je pa mati Zofija začela misliti na sinovo ženitev in na njegovo dolžnost, da dinastiji poskrbi dediča. Franc je tudi te zadeve prepustil skrbi »cesarja v krilu«, to je svoji materi, in jo je zvesto ubogal.

Magnolija ga plaši

Med te, ki so mešetarili za nevesto, se je prerinil tudi tipični cesarskokraljevi uradnik starega kova. Ta je bil baron Karl Friderik von Kübeck, ki ga je cesar imenoval za predsednika državnega sveta. Bil je sin revnega krojača iz češke Iglave. Bistra glava, izreden spomin in marljivost so ga v upravni službi potisnile na najvišja mesta. V mladosti se je Kübeck kazal liberalca in svobodumneža. Marsikaj žgočega je napisal proti slabi vladi in ministrom cesarja Franca. Ko pa se je začel greti v toplém vladnem soncu,

je na mah spremenil mnenje. Postal je vdan sluga svojega gospodarja.

Kjer je sumil kaj revolucionarnega, pa je nastopil. Gorje, če se je kdo dotaknil nemškega značaja države! Zgodilo se je, da je hotel goriški župan Visin leta 1867 olepšati mestni vrt z velikimi magnolijami. Za prevoz dreves in druge stroške so zbirali prostovoljne prispevke; tudi Kübeck je dal nekaj goldinarjev. Tedaj pa so mu natvezli, da hočejo Goričani največjo magnolijo vsaditi kot »drevo svobode« po vzgledu revolucionarjev. Povrhu pa še, da je magnolija italijansko drevo. Ker so se na Dunaju zbali za nemštvo Gorice, so na Kübeckovo pobudo prepovedali vsaditi »revolucionarno« drevo. Po dolgih prigovarjanjih je vendar bilo izdano dovoljenje, a s pripombo, naj se glavar posluži vojaštva, če bi pod nedolžno

magnolijo prišlo — do izgrediv. Po končani saditvi je obiskovalo vrt le nekaj mestnih delavcev in nekaj upokojenecov, ki so greli na klopeh. Glavar je bahato brzojavil Kübecku: »Die Magnolie ist gepflanzt, die Stadt ist ruhig« (magnolija je vsajena, mesto je mirno). Monarhija in Gorica sta bili rešeni!

Ta dogodek omenjam zato, da boste spoznali ljudi in čas, ko se je cesar ženil.

Torej ta Kübeck, ki se je magnolije v Gorici tako bal, je skupaj z Zofijo iskal cesarju nevesto.

Nevesto iščejo

Ko se je zvedelo, da išče monarhija dediča, so matere vseh katoliških princesinj hrepenele gledale proti Dunaju. Saj je bil cesar Franc Jožef eden izmed najbogatejših, najmočnejših in najlepših vladarjev.

Politiki, ki so skušali utrditi vezi z Ogrsko, so upali, da se bo mladi vladar odločil za nadvojvodinjo Elizabeto, hčerko ogrskega palatina Jožefa. Elizabeta je bila druga sestrična cesarjeva, lepe postave in precej izobražena. Že z dvaindvajsetim letom je postala vdova po nadvojvodu Ferdinandu Este. Po moževi smrti se je med njo in cesarjem razvilo pristržno prijateljstvo. (D Ijz)

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Nova številka Umance je posvečena Jugoslaviji

Po daljšem presledku je izšla nova dvojna številka tržaške revije Umance, ki jo izdaja gospa Aurelia Gruber-Benco. Posvečena je Jugoslaviji. Letos je namreč vsaka številka revije posvečena kateri od držav, ki leže v tržaškem zaledju ali s katerimi ima Trst od nekdanje tesnejše trgovske in kulturne zveze. Prvi dve letošnji številki sta bili posvečeni Grčiji in Avstriji.

Številka o Jugoslaviji se nam zdi še skrbneje pripravljena, kar se tiče gradiva, kakor sta bili prejšnji številki. Med najboljšimi je prispevek Riccarda Gessija »Jugoslavija danes«, v katerem prikazuje na osnovi statističnih podatkov razna področja jugoslovanskega življenja, v prvi vrsti seveda gospodarstvo. Zelo poučni za italijanske bralce so tudi članki Jovana Djordjevića o Demokratični socialistični državi Jugoslaviji, Alberta Bertija o komunah, Romea Cognattija o jezikih jugoslovanskih narodov, Stelia Criseja o prevodih iz italijanske književnosti v jezike jugoslovanskih narodov in E. D. Rustie-Trainea o Profilu srbsko-hrvaške književnosti po knjigi Artura Cronie.

Pogrešamo pa informativni članek o gospodarski povezanosti Trsta s slovenskim zaledjem v zgodovini.

Zelo suhoparen je v primeri s temi prispevki kulturno-literarni del, kar se tiče prispevkov o Jugoslaviji, posebno ker je dala revija za te prispevke na razpolago precej prostora. S prevodi so zastopani samo Vladimir Nazor, Mate Balota in Miroslav Krleža od Hrvatov ter Ivan Cankar od Slovencev, torej generacija, ki spada že v preteklost, in še to povečini niso novi prevodi, ampak ponatisti. Vse skupaj napravljajo vtis improvizacije in celo anahronističnosti. Cankar je menda edini slovenski pisatelj, ki ga Italijani že vsaj kolikor toliko poznajo. Ali bi ne bilo dobro, predstaviti jim še kakega drugega pisatelja, da ne bodo mislili, da se slovenska literatura začenja in končuje pri Cankarju?

SLOVENSKA KNJIŽEVNOST

Verjetno bi jih mnogo bolj zanimala sodobna slovenska književnost. In kje so ostali srbski in makedonski pisatelji? O teh zadnjih niso najbrž še nič slišali.

Razen tega se nam zdi, da je Cankar nesrečno predstavljen z odlomkom iz Hlapcev; nesrečno ne samo zato, ker je pomenil vendarle več kot prozaist kakor kot dramatik, temveč tudi zato, ker tak odlomek iz drame premočno pove. Razen tega utegne objavljeni odlomek (tako osamljen) prav deklamatorsko vplivati in nas prikazati kot hlapce, kot da je to najbolj značilno za Cankarjev pisanje in slovenstvo.

Pa pustimo to, kajti namen prevajalcev, Enrica Damianija in Janka Ježa, je bil dober. Jež je objavil tudi informativni članek o Cankarju. Imamo vtis, da je hotel povedati preveč stvari na eni strani, tako

BLAZ ARNIC

je zelo plodovit sodoben slovenski skladatelj. Sprva je bil romantik, kasneje se je usmeril v novoromantični realizem. Je najizrazitejši slovenski simfonik. Napisal je 8 simfonij in več drugih orkestralnih in komornih skladb. Zelo uspešno se uveljavlja tudi v filmski glasbi. Zelo znane so njegova dela: Pričakovanje, Vojna in mir, Te Deum, Duma, Simfonija dela, Na domači grudi, Samorastnik, Ples čarovnic, Pesem planin in še mnoga druga.

da so v članku trditve, ki jih je težko spraviti med seboj v logično zvezo. Zato bo italijanski bralec iz njega težko dobil pravo predstavo o Cankarju.

S temi pripombami nimamo namena zmanjšati Ježeve zasluge, da je skušal po svojih najboljših močeh doprinesiti k temu, da bi bralci Umance dobili nekaj pojma o Cankarju in slovenski književnosti. Nasprotno, njegov trud je vse hvale vreden in če uspeh ni tak, kot bi si ga želeli, je to pač usoda vsakega pionirskega dela. Prepričani smo, da bo Jež v članku, ki ga bo prinesla prihodnja številka Umance, popolneje predstavil Italijano Cankarja in ostale slovenske književnike.

Pozdravljamo pobudo Umance in upamo, da je to le prvi korak do kulturnega zblizanja, ki mu bodo sledili tako z italijanske kot slovenske strani še drugi.

MARTIN BUBER

»Gog in magog«

Založba Fischer v Frankfurtu in Hamburgu je izdala v lični knjižici žepne oblike eno glavnih del znamenitega sodobnega nemško-judovskega filozofa in pisatelja Martina Bubra: Gog in Magog. Kot znan, je bil ta stari judovski mislec prvi, kateremu je podelila v povojnem času zveza nemških založnikov »mirovno nagrado«, kot znak, da je nemška kultura pripravljena vsaj delno popraviti grozno krivico, ki jo je hitlerjanstvo storilo judovstvu tudi na kulturnem področju, pa tudi iz iskrenega čiščenja do Martina Bubra, ki je nedvomno eden največjih filozofov in humanistov našega časa.

Zgodba njegovega Goga in Magoga se odigrava med poljskimi Judi ob koncu osemnajstega in v začetku devetnajstega stoletja, v času napoleonskih vojn ter je naravnost čudovit prikaz eksočičnega, svoje vere se trdno oklepajočega vzhodnega židovstva. Buber je imenoval svojo knjigo kroniko, ker pripoveduje v slogu stare kronike o preroški sili in čudežnih dejanjih nekaterih rabinov tistega časa, h katerim so hodili po nasvete celo krščanski poljski knezi in politiki, ki so bili v skrbeh za svojo domovino. Za skeptičnega modernega človeka, ki ne verjame v višje sile ali se dela, kakor da ne verjame, je to branje kot poživljajoč napoj, ob katerem pride k zavesti, da je nad vsakdanjo resničnostjo, s katero se mora otepati, še druga, višja in večna, katere ne sme izgubiti iz oči. Ko človek prebere to knjigo, ima občutek, da je stopil iz kopeli čistega, pristranskega človečanstva.

Ker je delo tudi izredno zanimivo in napeto napisano, bolj kakor vsak roman, ga priporočamo tistim našim bralcem, ki znajo nemško.

CHAPLIN IN KRALJ V NEW YORKU — Charlie Chaplin je začel pisati svoje spomine. Te dni so prvič predvajali v Parizu njegov novi film Kralj v New Yorku, v katerem si je pošteno privoščil Američane in zlasti njihovo zloglasno komisijo za raziskovanje protiameriške dejavnosti, ki je vse preveč orodje politične demagogije.

KULTURNE VESTI

* V Parizu se je začel pred kratkim svet. kongres spiritistov. Udeležuje se ga nad petsto oseb iz sedemnajstih držav. Na kongresu razpravljajo o novih metodah za občevanje »z ljudmi na onem svetu«. Potrkavajoče mizice spadajo v zgodovino, pravijo. Ena izmed novih metod, ki so v skladu z atomsko dobo, je uporaba infrardečih žarkov za ugotavljanje »hektoplazme«.

* V severnoitalijanskem letoviščarskem mestecu Gallarate so pretekle dni zborovali krščanski filozofi iz mnogih evropskih držav. Zbralo se jih je okrog petdeset. Razpravljali so v glavnem o moralni in gospodarski. Ob zaključku kongresa so poudarili nujnost, da bi se krščanski gospodarstveniki in filozofi pogosto sestajali, da bi skupno in svobodno pretresali probleme, ki oboje zanimajo.

Knjižnice v Sloveniji

Znanstvenih knjižnic je po vsej Sloveniji približno 34. Pred vojno, leta 1939, jih je bilo devet manj. Med njimi jih je 12 splošnega značaja, muzejskih je pet, 11 na visokih šolah in še 6 drugih.

Najstarejša in najbogatejša je Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani. Razvila se je leta 1774 iz Jezuitske, a je leta 1850 postala Studijska knjižnica. V sestav univerze je kot Narodna in univerzitetna prišla leta 1938. Bogata in pomembna je tudi knjižnica Narodnega muzeja v Ljubljani, ki izvira iz leta 1821. Skrbno urejena in res prizadevna, da si preskrbuje vsa slovanska dela, je Slovanska knjižnica, ki je tudi nastala že pred prvo svetovno vojno.

Večina knjižnic, ki so res vzorno urejene in kvalitetne, imajo že staro tradicijo. Bogastvo slovenskih knjižnic je precejšnje. Narodna in univerzitetna knjižnica ima že blizu 700.000 del in časopisov. Nad 100.000 knjig ima še knjižnica ljubljanskega muzeja. Na tretjem mestu je Studijska knjižnica v Kopru s 65.500 knjigami. Druge so šibkeje, med te spada tudi tista v Novi Gorici, ki se je pa v zadnjih mesecih začela urejevati in razvijati. Vse knjižnice skupaj hranijo nad 1.400.000 del in časopisov, kar pomeni, da slovenski kulturni zaklad ni majhen.

Virgilio Giotti

V tržaški bolnišnici je v soboto umrl pesnik Virgilio Giotti. Bil mu je 72 let. Pokojnik se je rodil v Trstu, kjer je tudi preživel večino svojega življenja. Bil je pesnik Trsta, njegove obale in morja. Pesmi razodevajo najintimnejša pesnikova čustva ter njegovo veliko hrepenenje po neskaljeni družinski sreči. Značilno je, da je večino svojih del napisal v tržaškem narečju. Prav te dni pričakujejo izid vseh njegovih pesmi, zloženih v narečju. Giotti je sicer videl odtise ter jih popravil, a mu ni bilo dano, da bi dočkal njihovo objavo.

JAN SIBELIUS

V petek zvečer so po finskem radiu oddajali sloviteto peto simfonijo znanega skladatelja Jana Sibeliusa. Komaj so izzveneli zadnji akordi, je napovedovalec med ihtenjem naznanil poslušalcem, da je pravkar umrl — Sibelius.

Svetovno znani finski skladatelj se je rodil leta 1865, bil je torej v 92. letu starosti. Ze kot mlad človek si je pridobil veliko slavo. V svoje skladbe, zlasti v simfonije, je Sibelius zli vsi boleš in vse hrepenenje svoje domovine po svobodi. Prislufnil je lepoto domače zemlje, ki jo je znal preliti v tako ubrane zvoke, da so vsa srca zadržela.

Znamenite so njegove mogočne skladbe Finlandia, v kateri je z glasbo izrazil zgodovino svojega naroda, En Saga, za katero je dobil navdih v finskih ljudskih epih, Karelijska suita in druge.

Sibeliusa so visoko cenili tudi v tujini. Osební prijatelj Churchill mu je še nekaj dni pred smrtjo poslal dva zabojčka finih cigar. Ni jih več utegnil odpreti. Med zvoki svoje pete simfonije je zaspal v večnost.

ZNANSTVENI LETOPIS

Slovenska akademija znanosti in umetnosti je izdala svoj Letopis. Uredil ga je glavni tajnik akademije profesor Milko Kos. Knjiga prinaša pregled organizacije in uprave vseh znanstvenih ustanov, ki delujejo v okviru Akademije. Zborniku je priložen tudi seznam članov in publikacij te največje slovenske znanstvene ustanove.

* V Španiji so izpustili iz zaporu pesnika Dionisia Ridueja, ki so ga pred nekaj meseci zaprli, ker je dal za neko tujo revijo izjave proti Franku. Riduejo velja za enega glavnih predstavnikov liberalne opozicije v Španiji in ima velik vpliv na visokošolsko mladino. V mladosti je bil sam Frankov pristaša.

* Nedavno so zaključili v Moderni galeriji v Ljubljani mednarodno grafično razstavo, eno največjih, kar jih je bilo letos prirejenih na svetu. Na njej so bili zastopani mnogi znameniti svetovni umetniki.

* V Tokiju je bil pretekle dni kongres mednarodne zveze Pen-klubov (pisateljskih društev). Na njem so razpravljali o medsebojnem vplivu vzhodnih in zahodnih kultur, izogibali pa so se političnih vprašanj. Udeležilo se ga je okrog 200 pisateljev iz mnogih držav, iz Italije med drugimi Alberto Moravia. Med sklepi kongresa je tudi ta, da naj bi zahodni narodi več prevajali iz azijskih književnosti.

GOSPODARSTVO

VRTNAR V OKTOBRU

Smo že v jeseni, ko se pridelki spravljajo, a vrtnar je še vedno na delu: prekopava in rahlja zemljo ter seje, sadi in presaja povrtino.

Neprenehoma čujemo pritožbe, da posejana povrtina lepo vzkljuje, a da se kmalu izgubi. Ta pojav si lahko razlagamo takole: zgodi se lahko, da kakšna žival v zemlji spodje korenine, tako da mlada semena ovane in zgine, možno pa je, da seme uničijo tudi polži, bolhe, gosonice itd. ali ptiči. Slednji najbrž malo škodujejo, saj imajo ostale hrane kar dovolj. Ostanje torej le škodljivci v zemlji in nad zemljo. Proti tistim v zemlji smo že mnogokrat priporočili geodrin, s katerim pa ne smemo razkužiti samo gredice, katero posejemo, temveč ves vrt. Z enim kg geodrina razkužimo 100 m² površine: prah raztrosimo vrhu prekopane zemlje z žveplalnikom, z redko vrečevino ali s staro nogavico, nato zemljo zravnamo z grabljami, napravimo gredice in sejemo ali sadimo. Ali škodo povzročajo polži, spoznamo po njihovih bleščečih se sledih, koder so lazili. Po teh nastavimo zastrupljenih otrobov. Proti bolham in gosonicam učinkujeta gesarol in tiogamma.

Ta mesec bomo še sejali špinačo, in sicer sorte, ki prenesejo zimski mraz, kot so viroflaj, špika in viking ter druge. Najbolj priporočamo špiko, s katero so vrtnarji res zadovoljni, saj je trpežna in ima lepe liste. Sejemo še oba motovilca, debelo in drobnorzrnatega. V zavetne lege lahko sejemo radič, solatico, zimski peteršilj, krešo in mesečne redkvice.

Oktober presajamo predvsem zgodnje zelje ali vrzotine, ki bodo dale spomladi prve zeljnate glavice, nadalje tudi zimsko solato, ki bo ponekod dala trde glavice že marca. Presajamo tudi por ter belo čebulo, sadimo pa afriško čebulo, zgodnji česen in proti koncu meseca navadni čebulček. Ni treba se bati, da bi mu zima škodila.

Zeleno (šelin) in pozne endivije moramo opleti. V prvih dneh meseca jim še lahko pognojimo z gnojnico ali s solitrom (v 100 litrih vode ga raztopimo po 1/2 kg). Že dorastlo endivijo, listnato zeleno in karde povežemo z rafijo, da se listi pobelijo. To moramo delati v suhih dneh in ne smemo povezati mokrih rastlin, ker bi začele gniti. Proti koncu meseca lahko pričakujemo, da bo nekoliko pritisnil mraz, in tedaj moramo zeleno-šelin, endivije, vrtni korenček, radič itd. pokriti s slamnatimi odejami ali kakšno drugo prevlako (kosmate veje, listje, slama).

Na špargljevkah moramo odstraniti vsa suha stebila in suhe liste ter jih vreči na gnoj. S tem bomo uničili precej zalege špargljeve muhe.

Oktober počistimo tople grede, odpadke pa uporabimo, da napravimo iz njih kompost ali mešanec. Kompost bi moral pripravljati vsak vrtnar; kako ga delamo, smo že večkrat pisali.

Cvetličarjeva opravila

Malokatera cvetlica ta mesec še raste. Zaradi daljših in hladnih noči z obilno roso je zalivanje skoraj nepotrebno. Lepotični gr-

mi in cvetlice se odevajo v najlepše barve. To je znak jeseni. Na tleh je vedno več odpadlih, suhih listov, ki jih dnevno pobiramo.

Če bi ta mesec nastopila zmrzal, ki bi na vrtu ožgala dalije, kane, begonije itd., moramo takoj izkopati njih gomolje in korenine. Te nato posušimo na kakšnem preprihnem prostoru in jih shranimo v suhi kleti. Če bi pa dalije še lepo cvetele, jih pustimo do prve zmrzali.

Iz zemlje moramo vzeti tudi čebulice gladijola in prekopati gredice, kjer so rastle astre, cinije, balzamine in podobne. Gredice moramo pognojiti in vanje presadimo mačehe (viola del pensiero), spominčice (myosotis), marjetice (bellis), silene, pesniške nageljčke, zvončnice (campanule), gobčke, skabioze in podobne, ki zaevetejo v zgodnji pomladi. Na prosto sadimo čebulice hijacint, tulipanov, narcis (jurjevka), iris, krusus, anemon itd. Večino hijacint — predvsem debelejšje čebulice — vsadimo v cvetlične lonce. Če so ti novi, jih moraš pred uporabo oprati v vreli vodi ali pa jih namakati 3 dni v mrzli, da se izločijo nekatere soli. Zemlja, s katero jih napolniš, naj bo sveža. Najdeš jo v kompostnem kupu, v bližini gnojlišča ali na mestih, kjer so segnili leseni drobeči. Najbolje je, če jo dobiš v duplih preperelih dreves (kostanjev, starih murv, hrastov itd.). Zemlji dodaj 1/3 čistega peska ali mivke, nato pristavi na en lonec še navadno žlico rožene moke (farina di corna) ali čajno žličko umetnega gnojila »perflor«. Čebulico hijacinte vsadi tako globoko, da se komaj spozna, kje tiči. Nato jo zalij in postavi lonce v temo, kjer naj stoje 6 ali 7

tednov, zatem jih postaviš na okna ali police v prostoru, ki naj ne bo pretopen. Če ne zatemnimo hijacint toliko tednov, se razvijajo iz čebulic samo majhni cveti.

Ta mesec moramo zopet vlončiti cvetice, ki smo jih spomladi vsadili na prosto (gorčke, fuksije in druge). Najprej jih moramo obrezati, nato jih vsadimo in postavimo v kak zaveten prostor. Vlončiti moramo tudi potaknjence, ki smo jih napravili v prejšnjih mesecih. — Razvetelajoče se krizanteme moraš obvarovati pred slano. Pokrij jih!

NIZOZEMSKA KOKOŠEREJA

Nizozemska je majhna država, izvaža pa največ jajc med vsemi državami na svetu. Ima razmeroma okoli 20 milijonov kokoši, ki so vse izbranih pasem, tako da vsaka znese letno okoli 200 jajc. Organiziranih je nad 30.000 zbirališč, kamor vsak dan prenašajo jajca. Od tu jih prepeljejo v velika skladišča, kjer jih razdelijo po teži v 6 skupin, ki se razlikujejo po posebnem žigu. Cena odgovarja teži jajca, oziroma skupine. Letno izvozijo nad 2 milijardi jajc. Vrednost izvoza presega 50 milijard lir letno. Poleg jajc izvaža Nizozemska en dan stara piščeta, ki jih z letali prevažajo v različne evropske države. Izvažajo tudi piščance, predvsem take, ki jih zakoljejo, ko so stari 12 do 15 tednov. Po teh piščancih je veliko povpraševanje posebno ob božičnih praznikih.

ZA KMETOVALCE

Izšla je ministrska odredba, po kateri vinogradniki odslej niso več dolžni naznaniti občinskemu trošarinskemu uradu pridelka grozdja. Prav tako odpade predpis, ki je določal, da sme vinogradnik hraniti v kleti le določeno količino vina za domačo uporabo, ne da bi mu bilo treba plačati užitinski davek (1 liter dnevno na posameznega družinskega člana). Užitino boš odslej plačeval samo za vino, ki ga prodaš.

Športni pregled

ROGER RIVIERE — JUNAK TEDNA

Vse športnike je presenetila novica, da je mlademu Francozu Rogerju Rivieru uspelo izboljšati v Milanu svetovni višek v enurni kolesarski vožnji, ki je doslej pripadal Italijanu Baldiniju. Riviere je dosegel tudi še dva nova svetovna časa, in sicer na 10 km (12'31"4) ter na 20 km (25'15"0). V eni uri je mladenič iz Saint Etienna, ki je, kakor znano, tudi svetovni prvak v zasledovanju, prevozil 46.923,42 km, in sicer 530 metrov več kot Baldini. Na tem tekmovanju je Francozinja Vissac potolkla svetovni rekord v enurni vožnji, ki je doslej pripadal Rusinji Novikovu. V 60 minutah je prevozila 38.569 km.

Kolesarska sezona gre polagoma h kraju. Prejšnji teden je na dirki za pokal Bernocchi zmagal Belgijec Van Looy. Francoz Anquetil je v Veliki nagradi narodov ponovil uspeh, ki ga je bil dosegel z nagrado Martini. Mladi kolesar, ki je tako že petič zaporedoma osvojil ta častni pokal, je pustil za seboj Italijana Baldinija za kar 3'11". Med tednom so se najboljši samostojni kolesarji (independenti) pomerili v zadnji in odločilni dirki za italijansko prvenstvo. Zmagal je Fini, ki je postal tudi državni prvak. Nekaj dni pozneje so v dirki Giro del Veneto tekmovali pa najboljši poklicni kolesarji. Zmagal je Conterno, ki je na cilju prekosil tako Baraleja kot Montija. Potem ko so zaključili klasično dirko »Ruota d'Oro« (zmagal je Battistini), so amaterji dirkali po Lombardiji za Veliko nagrado Pirelli. Na cilj je prvi došel Galleaz. Dirkališčni kolesarji pa so tekmovali v Rimu za italijansko prvenstvo v olimpijskih disciplinah. Na prvo mesto so se uvrstili Gasparella (1 km), Pesenti-Merlotti (tandem) ter ekipa Piemonte (zasledovalna vožnja), ki jo je vodil svetovni prvak Simonigh.

Oktober meseca je na sporedu več zanimivih dirk. Samostojni italijanski kolesarji bodo zaključili tekmovalje za nagrado U.V.I., najboljši kolesarji na kronometer pa se bodo srečali za Veliko nagrado Campari. Na sporedu bosta tudi zadnji dirki, ki veljata za Desgrange-Colombov pokal: Paris-Tours in Krožna dirka po Lombardiji. Sportna sezona pa se bo zaključila z dirko za pokal Baracchi.

SPORT PO SVETU

Košarka — Z zmago nad Radničkijem je ženska ekipa Crvene zvezde dvanajstič zaporedoma osvojila prvenstvo Jugoslavije. Končni vrstni red je naslednji: 1. Crvena Zvezda (10); 2. Split (8); 3. Proleter (6); 4. Radnički (4); 5. Lokomotiva (2); 6. Branik (0).

Kmalu se pričnejo tekme za italijansko državno prvenstvo in zato se vse ekipe vestno vežbajo. Na sporedu je bilo več prijateljskih srečanj in največ uspehov so imeli Simmenthal v Padovi, Motomotorini v Bocnu in Ginnastica Goriziana v Gorici.

Vaterpolo — Italijanska mladinska reprezentanca je v Trstu dvakrat zaporedoma porazila nemško ekipo, in sicer s 3:2 in s 5:1.

Hokej na kotalkah — V soboto so se zaključile borbene tekme za italijansko državno prvenstvo. Zmago je osvojilo moštvo Amatori iz Modene. Na drugo mesto se je uvrstila Monza; sledijo Novara, Lazio, Triestina, Marzotto, Pirelli, Ferroviario, Pi-stoia in CRDA, ki izpade iz prve lige. V B ligi se je na prvo mesto uvrstil C. V. Alessandrino.

Nogomet — Nogometna reprezentanca SZ je v Budimpešti premagala Madžarsko z 2:1. Srečanje B reprezentance v Moskvi se je končalo neodločeno (1:1). V Stockholmu so nogometaši Švedske odpravili Finsko s 5:1; tekma med Norveško in Dansko se je zaključila z 2:2. V izločilni tekmi za svetovno prvenstvo je Čile porazil Bolivijo s tesnim izidom 2:1.

Baseball — Zaključila so se srečanja za italijansko državno prvenstvo. Na lestvici je na prvem mestu močna ekipa Chlorodont Nettuno pred Laziom, Romo in ostalimi.

13

Za
našen
a
i
m
l
a
i
š
eč
u
d
e
ž
n
i
o
t
o
k

Rumena kača - vladač sveta

E. Wallace . R. B.

V vsem Siangtanu ni bilo palače, podobne tisti, ki je bila last Jožeta Braya. Tudi on sam, imenovan Joe, ni našel v vsem cesarstvu človeka, podobnega sebi.

Palača, ki jo je zgradil neki čudaški portugalski stavbenik, je bila podobna na eni strani porcelanastemu stolpu, druga polovica pa je bila popolnoma enaka na pol podrtemu gradu.

Joe je bil trebušast orjak z velikim podbradkom pod rumenkastim obrazom. Tri stvari na svetu je posebno ljubil: Kitajsko, močno žganje in dolge, sanjave popoldanske počitke. V mirnem kotičku je ždel in je dremavico oživiljal s fantastičnimi prizori, v katerih se je videl kot prvi junak in največji dobrotnik sveta.

Čudovita dežela, Kitajska! S svojega naslanjača na terasi je Joe užival pogled na reko, polno barvanih džunk, ki so ob sončnem zatonu odbijale svetlobo. Hrup oddaljenega mesta mu je prihajal na ušesa kot pridušen zvok.

Vse kitajske značilnosti so Joeu prijale. V mladosti je prepotoval dosti pokrajin in vtaknil nos tudi v kraje, prepovedane tujcem. Po rodu je bil Anglež. Proglašal se je pa za Amerikanca, ko je kazalo, da bo imel več sreče zvezdni prapor. Z njegovo pomočjo se je tudi dokopal kot trgovec s premogom in železom do neštetihi milijonov. Joe si je lahko privoščil sanjarjenje v zlatih sončnih žarkih. Od časa do časa je pogledoval mladega človeka, ki je lenobno ležal v zlozljivem stolu in ki je Joeu veljal za utelešeno vrlino. V mislih ga je že določil za svojega naslednika.

Fin-Ho je bil Kitajec. Vendar je po francoski materi podedoval lepo, visoko postavo; po očetu, premetenem kitajskem trgovcu, pa več spletkarskih darov. Lepo oblikovane rokce je le od časa do časa potegnul iz širokih rokavov svilene halje, da je otnil pepel cigarete.

Stari Bray je srebnul iz visokega kozarca in je zavzdihnil.

»Prav imaš, Fing-Ho. Država, ki ima glave, nima tudi nog — ne more se premikati — odnaša jo. Taka je današnja Kitajska, dragce moj. Eh, minuli so lepi časi...«

Spet je vzdih razširil prsi Anglokitačja.

»Denar... milijoni,« je brundal predse, »lepa reč, toda kaj z njimi, ko ostariš? Mladosti, mladosti je treba, kaj Fing-Ho?« Jezno

TEDENSKI KOLEDARČEK

29. septembra, nedelja: Mihael
30. septembra, ponedeljek: Hieronim
1. oktobra, torek: Janez
2. oktobra, sredo: Angeli var.
3. oktobra, četrtek: Terezija
4. oktobra, petek: Frančišek
5. oktobra, sobota: Placid

VALUTA — TUJ DENAR

Dne 25. septembra si dobil oz. dal za:
ameriški dolar 626—628 lir
avstrijski šiling 23,70—24,20 lir
100 dinarjev 80—85 lir
100 francoskih frankov 133—138 lir
funt šterling 1520—1580 lir
nemško marko 147,50—149,50 lir
pesos 10—13 lir
švicarski frank 146,50—147,50 lir
zlato 716—720 lir
napoleon 4950—5050 lir

RADIO TRST A

Nedelja, 29. septembra, ob: 9.00 Kmetijska oddaja; **10.00** Prenos maše iz cerkve Sv. Justa; **12.00** Vera in naš čas; **13.30** Glasba po željah; **17.00** Slovenski zbori; **20.30** Mozart: »Don Juan« - 1. dejanje.

Ponedeljek, 30. septembra, ob: 12.00 Lovčevi zapiski: »Kako je končal rogač-potepač«; **18.55** Koncert pianistke Mirce Sancinove; **19.15** Radijska univerza: Kako nastaja dnevnik? »Kratka zgodovina dnevnika«; **20.45** Izbrani listi iz slovenske književnosti: Janez Mencinger: Abadon; **22.00** Mozart: »Don Juan« - 2. dejanje.

Torek, 1. oktobra, ob: 13.30 Glasba po željah; **19.15** Zdravniški vedež; **20.30** Od melodije do melodije; **21.00** Sabatino Lopez: »Sonce v oktobru«, igra v 3 dej. - igrajo člani Radijskega odra.

Sreda, 2. oktobra, ob: 12.00 Opoldansko predavanje: Avstralski plevel prerašča afriške puščave; **19.15** Ivo Zor: Zgodbe za otroke od osmih do mojih let: »Povest o malem fizelcu, ki je velik gospod«; **21.00** Obletnica tedna: »Sv. Frančišek Asiški«; **22.00** Iz italijanske književnosti: O pisateljskem delu Umberta Sabe; **22.15** Večerne melodije.

Četrtek, 3. oktobra, ob: 12.00 Potovanje po Italiji: turistični razgledi M. A. Bernonija; **19.15** Radijska univerza: Evropska kolonialna ekspanzija: »Velik umik imperijev«; **21.00** Dramatizirana zgodba — D. Saveri: Kateri izmed treh? **10. zgodba:** »Zadnja postaja«; **23.00** Chopinovi valčki in mazurke.

Petek, 4. oktobra, ob: 13.30 Glasba po željah; **19.15** Zena in dom; **21.00** Umetnost in prireditve v Trstu;

21.15 Velika dela slavnih mojstrov; **22.00** Večerni pogovori F. Carneluttija.

Sobota, 5. oktobra, ob: 12.55 Domači odmevi; **16.00** Radijska univerza — Psihologija živali; **18.30** Oddaja za najmlajše — L. Debelli: »Mirjana in ribica Zlatorepka«; **21.00** Teden v Italiji; **22.00** Dvorak: Simfonija št. 5.

VPRAŠANJA IN ODGOVORI

Vprašanje št. 402: Na vrtu mi raste kakih 12 let stara sliva, sorte renklod, ki spomladi redno bujno cvete. Predlanskim je imela kakih 10 plodov, lani nekaj kg, letos pa nič, čeprav bi jih moralo biti na drevesu 50, če ne 100 kg. Kaj je temu vzrok in kaj naj naredim?

Odgovor: Vaše drevo očitno spada — kot večina renklodov — k skupini nesamorodnih dreves, to je takih, ki imajo samo ženske cvete; če imajo tudi moške, so pa jalovi (sterilni) vsaj za dotično sorto. Najbrž v bližini tudi ne raste nobena češplja ali sliva druge sorte, iz katere bi čebele ali druge žuželke prenesle cvetni prah in tako oplodile ženske cvete vašega drevesa. Takih pojavov je v sadjarstvu mnogo: pri breskvah imamo sorto Halle, ki ne zarodi niti v sklenjenih nasadih, če ni v njih pomešana kakšna druga sorta breskev, ki cvetejo istočasno. Da se oplodijo cvetovi sorte Halle, vsadijo v njih bližino sorte Elberta, Southhawan ali kakšno drugo. V vašem primeru morate vsaditi v bližino kakšne slivo ali češpljo druge sorte. Za prihodnje leto si lahko tudi pomagata tako, da si v dobi cvetenja nabavite vejo cvetoče češplje ali slive in s to mahate vrhu vašega cvetočega drevesa.

ŽENSKI KOTIČEK**ALI KAVA SKODUJE?**

Ljubitelji »črnega mamila« so se oddahnili, ko so zvedeli, da je ameriški kemik dr. Mc Cay ugotovil, da kava podaljšuje življenje. Vendar čezmerno uživanje kave slabi človeško telo. Dolgo časa so iskali tudi vzroke, zakaj se strupenost kave zmanjša, če ji dodaš mleka. Ugotovili so, da se beljakovine v mleku vežejo s kofeinom (strupom v kavi) in ga izločajo. Torej če želiš, da se ob zmernem uživanju prave kave ne zastrupljaš, dodaj ji malo mleka.

LASJE — NAJLEPSI NAKIT ŽENSKÉ

Da postanejo in ostanejo lasje lepi, je potrebno le malo truda. Zjutraj in zvečer krtačimo po 5 minut las v vseh smereh. Redno jih umivamo vsake tri tedne in tudi pogosteje, ker je to odvisno od dela, ki ga opravljamo. V vodo, s katero splahnemo lase, vlijemo kaneč kisa ali limoninega soka, da tako

odstranimo poslednje ostanke maščobe. Če lasje močno izpadajo, je treba vprašati za nasvet strokovnjaka; v lažjih primerih zadostuje, da lasišče drgnemo.

DROBNI NASVETI

— Umazane igralne karte očistimo s koščkom vate, namočene v 90% alkoholu. Nato jih pod suho krpo zlikamo z mlačnim likalnikom.

— Meso za zrezke uspešneje stolčemo, če tolkač večkrat pomočimo v hladno vodo.

— Zelen peteršilj ne ovne tako hitro, če v lonček z vodo vlijemo malo limoninega soka.

— Sadne in vinske madeže na prtu odstranimo, če položimo nanje v mrzli vodi namočeno sredico kruha.

— Mlin za kavo očistimo s finim peskom.

Naš recept:**NAMAZI**

Namazi so zdravi in izdatni ter, kar je najvažnejše, poceni. **Sladki namaz s korenjem in jabolki.** Potrebuješ: 25 dkg skute, 5 dkg masla, 5 dkg korenja, 5 dkg jabolka, limonin sok in sladkor. Maslo mešamo s skuto in z nastrganimi jabolki in korenjem, dodamo limonin sok, osladimo in vse skupaj premešamo ter namažemo na kruh. — **Pikantni namaz.** Potrebuješ: 10 dkg topljenega sira, 5 dkg masla, peteršilj, redkvice, hren, čebulo in sol. Topljeni sir zgnemo z maslom in z ostalimi stvarmi, ki smo jih prej dobro sesekljali. — **Liptavski sir.** Potrebuješ: 5 dkg skute, 5 dkg masla, 5 dkg čebule, 5 dkg kislih kumaric, peteršilj, poper in sol. Maslo penasto mešamo ter mu dodamo skuto in ostale dodatke. Peteršilj in kumarice dobro sesekljamo.

SLOVENSKO NARODNO GLEDALIŠČE V TRSTU

V soboto, 28. septembra, ob 20.30 in
v nedeljo, 29. septembra, ob 17. uri v Prosvetnem
domu na Opčinah
Branislav Nušič

ŽALUJOČI OSTALI**Z a h v a l a**

Ob bridki in nenadomestljivi izgubi ljube žene

ANE KOCIJANČIČ

se iz srca zahvaljujemo občinskemu oblastvom, godbi, prijateljem in znancem, ki so jo spremljali k večnemu počitku ter v dnevih žalosti kakorkoli z nami sočustvovali.

Krogle, 24. 9. 1957

Zalujoči mož Ivan
in sorodniki

Izdaja Konzorcij Novega lista
Odgovorni urednik Drago Legiša
Tiska tiskarna »Graphis« - Trst, ul. Sv. Frančiška 20

si je podrgnil nos. »Če bi nekateri ljudje delali po moji volji! Toda pojdi jih lovit. Nič!«

Fing-Ho ga je pogledal s poševnimi in prodirnimi očmi.

»Povejte svoje želje, pa bodo izpolnjene.« Mladi Kitajec se je izražal v lepem oxfordskem jeziku, s prizvokom neke nadrejenosti, ki je bila Brayu kar všeč.

Fing-Ho je bil doktoriral na oxfordski univerzi s trgovčevim denarjem.

»Ti si izobražen človek,« je večkrat Joe ponavljal, »jaz sem pa zabiti čuk. Tvoje filozofije ne razumem nič. Bukve me kar stresajo.« Spet je srknil in vzdihoval:

»Shiši malo, sinek. Tiste akcije... saj veš, ki sem ti jih daroval...«

Dolg molk.

»Hm, veš, počasi sem uvidel, da bi bilo bolje, če bi ti jih ne bil... Ne veljajo nič. On je vedno pravil, da ne bodo nič veljale.«

»In on... ali ve, da ste mi jih dali?« je vprašal Fing-Ho.

Niti Joe, niti Fing-Ho nista Clifforda Lynnea nikdar imenovala drugače kot »on«.

»Neee... nič ne ve!« se je zadržal Bray in je požrl slino. »Tu je prav za prav zlo. Sinoči mi je toplo priporočal, naj ne dam niti ene proč... Razumeš... niti ene...« »Moj častiti oče jih je imel devet,« je zinil Fing-Ho z medenim glasom, »jaz jih imam štiriindvajset.«

Joe si je drgnil brado, ki je imela kocine že od treh dni.

»Hm, res. — Jaz sem ti dal tiste delnice — vedno si bil dober sinko. Študiral si — dosti si se naučil. Da — je nekoliko pomislil in si oslinil spodnjo ustnico — jaz nisem eden tistih, ki dajo, potem pa zopet vzamejo... Toda saj me razumeš, kaj ne?«

»Tisti človek me zaničuje,« je siknil z mrzlim glasom mladenič, »imenuje me rumena kača.«

»Res?!«

Pretiran je bil prizvok v glasu trgovca, toda Joe je hotel Kitajca ohraniti pri dobri volji.

»Čakaj, boš videl, kako ga bom jaz obrnil. Ej, jaz znam!« si je meneal roke. »Imam nekaj v glavi, česar si njemu niti ne sanja. Načrtek, veš...«

Kar nasmejale se je svoji brihtnosti. »Torej, kaj sem že dejal...: Tiste delnice... dam ti zanje dvatisoč šterlingov. Hm, dobra kupčija zate. Saj ne veljajo niti groša... sem ti že povedal.«

Mladi Kitajec se je nervozno premaknil na sedežu in je dvignil svoje poševne oči proti pokrovitelju.

»Gospod Bray,« je začel s ponižnim glasom, »kaj naj počnem s tolikim denarjem? Moj častiti oče je že dobro poskrbel zame, saj veste.«

Fing-Ho je vrgel proč ogorek in si je s spretno naglico zvil drugo cigareto.

»V Šangaju in Kantonu pravijo, da je družba Yun-Nan največja na svetu,« je mirno rekel. »Pravijo tudi, da so odkrili v dolini Liao debelo zlato žilo.«

(Dalje)